

שיעור 5

תיקון עולם

מטרות

1. היכרות עם רעיון 'תיקון עולם' כרעיון וערך יהודי.
2. היכרות עם מעשי תיקון עולם של קהילות יהודיות בארה"ב כהשראה למעשי תיקון בחיינו.
3. תפיסת רעיון תיקון עולם כחלק מהזהות היהודית וכביטוי לשותפות בין קהילות יהודיות.

מהלך

פתיחה

1. **תרגיל פתיחה:** נכיר לתלמידים את אמנות המיקרוגרפיה (נספח א'. דוגמאות נוספות בגוגל). נבקש מהתלמידים ליצור את הביטוי 'תיקון עולם' באמצעות מילים וצבעים.

« חשוב להדגיש שהמילים, מהן מורכבת היצירה, יהיו מילים הקשורות לאופן בו הם מבינים את המושג 'תיקון עולם': דמויות, פעולות, פלאי תבל.
« נעודד לשים לב לצבעים, לאופן הכתיבה (גדול / קטן, דפוס / כתב, עגול / מחודד), לתוצר הסופי.

2. **מבוא ללמידה בחברותא:** נקרא את הציטוט מליקוטי מוהר"ן (נספח א').

נאמר: לפי רבי נחמן 'בשבילי נברא העולם' משמעו שהעולם אינו מתנה אלא **אחריות אישית**.
נשאל: כיצד נכון לראות ולעיין בדברים? מה בכוחם של ילדים בגיל בר/בת מצווה לעשות?

למידה בחברותא

3. נחלק את הכיתה לחברותות (כל תלמיד יקבל עותק של דף המקורות – נספח ב').

דגשים למורה

- « ניתן להוסיף ביאורי מילים על מנת להקל על העבודה העצמית.
- « העיון במקורות המקראיים הוא כללי, והמשימה היא לדרג חשיבות.
- « ניתן להאריך / לקצר את הדיון (ואת מגוון המקורות) בחברותות בהתאם לזמן הנתון.
- « ניתן להוסיף הפסקה קצרה, להתכנס במליאה, ולראות האם ישנה הסכמה על הדירוג.

אסיף במליאה

4. **נשאל:** האם הדברים של ג'ולי ווייל משקפים יותר את עמדת השיר 'אני ואתה' או את עמדת השיר 'אל תפחד' (דגש למורה: השאלה נועדה לעסוק במורכבות תיקון עולם, בקושי לגייס ולהתגייס, ובתחושת החובה להתגבר ולעשות)

5. **משימה בחברותות:** נאמב: ראינו שרעיון תיקון עולם החל כפעולה יהודית בקהילות יהודיות בארצות הברית. הישבו על דבר שהגיע הזמן לתקן בישראל. נסחו מכתב פניה לקהילה יהודית בעולם והזמינו אותם להצטרף אליכם. ניתן לשלוח את המכתב לקהילה יהודית או אל 'הסוכנות היהודית' כדי למצוא שותפים.

6. **נשאל:** מה תגידו בדרשה על חלקכם בתיקון עולם? איזה תיקון הייתם רוצים לתרום לעולם? באיזה עולם הייתם רוצים לחיות כמבוגרים? מה תוכלו להגיד לדור המבוגרים על העולם אותו קיבלתם, ועל הדברים שצריכים תיקון? מה תוכלו להגיד ליהדות ארצות הברית על קידום הרעיון כביטוי ליהדות?

נספח א' - לימוד במליאה במסגרת הפתיחה

דוגמאות למיקרוגרפיה

Artwork by Ellen Miller Braun

'ירושלים', יוצרת: אלן מילר בראון

ליקוטי מוהר"ן ה': א': ב'

פי צריך כל אדם לומר: כל העולם לא נברא אלא בשבילי (סנהדרין לז). נמצא, כשהעולם נברא בשבילי, צריך אני לראות ולעין בכל עת בתקון העולם, ולמלאות חסרון העולם, ולהתפלל בעבורם.

נספח ב' - דף מקורות לחברותא

מקורות מקראיים

הנחיה: בפסוקים הבאים תיאורי עולם מתוקן, ראוי, כפי שהוא אמור להיות. דונו וסדרו את הפסוקים עפ"י סדר החשיבות של הדברים לדעתכם/ן (מה הכי חשוב להשיג?).

דברים

צֶדֶק צֶדֶק תְּרַדֶּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ.

מיכה

הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך.

תהילים

מי האיש החפץ חיים, אהב ימים לראות טוב? נצר לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה. סור מרע ועשה טוב. בקש שלום ורדפהו.

ישעיהו

והיה באחרית הימים יהיה הר בית ה' נכון... והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם. ושפט בין עמים רבים... וכתתו חרבתיהם לאתים וחניתיהם למזמרות, לא ישאו גוי אל גוי חרב ולא ילמדון עוד מלחמה. וישבו איש תחת גפנו ותחת תאנתו ואין מקרד.

שאלה לדין

הפסוק מספר ישעיהו מופיע על קירות בניין האו"ם בניו יורק. איזה מן הפסוקים הייתם ממליצים לשים על קיר מוסד רשמי בישראל (הכנסת, בית המשפט העליון, משרד החינוך...)? איפה הייתם/ן תולים, ומדוע?

מקורות בני זמננו

אני ואתה נשנה את העולם

מילים: אריק איינשטיין
לחן: מיקי גבריאלוב

אני ואתה נשנה את העולם,
אני ואתה אז יבואו כבר כולם,
אמרו את זה קודם לפני,
לא משנה - אני ואתה נשנה את העולם.

אני ואתה ננסה מהתחלה,
יהיה לנו רע, אין דבר זה לא נורא,
אמרו את זה קודם לפני,
זה לא משנה - אני ואתה נשנה את העולם.

אני ואתה נשנה את העולם,
אני ואתה אז יבואו כבר כולם,
אמרו את זה קודם לפני,
לא משנה - אני ואתה נשנה את העולם.

<< [לסרטון](#)

שאלות לדיון

« למה 'אני ואתה'... למה לא לנסות לבד?
« 'אמרו את זה קודם לפני לא משנה....' - חשבו
על אנשים שניסו לעשות תיקון עולם בעבר,
ולא הצליחו. האם זה לא משנה?

שאלות לדיון לאחר קריאת השירים

« במה שני השירים דומים? במה הם שונים?
« לאיזה מסר הייתם מצטרפים יותר בקלות: 'אני ואתה נשנה את העולם' או 'תאמין שאם קלקלת אתה יכול גם לתקן'?

אל תפחד

מילים ולחן: אהוד בנאי

אל תפחד
אתה לא לבד

היתה זו דקירה קטנה
זעזוע פתאומי ומהיר,
נכון, איבדת שליטה לרגע
לא היית מספיק זהיר,
ועכשיו פעמוני אזהרה
מצלצלים בראשך
אתה רוצה לשכוח
להתחיל מהתחלה

אז תאמין שאם קלקלת
אתה יכול גם לתקן, כן, כן.

אל תפחד
אתה לא לבד.

אם יחזור שוב רגע הפחד
אבוא להושיט לך יד
תמיד אהיה קרוב אליך
לחבק במקרה שתרעד

עכשיו פעמוני אזהרה
מצלצלים בראשך
אתה רוצה לשכוח
להתחיל מהתחלה

אז תאמין שאם קלקלת...

שאלות לדיון

« 'אל תפחד' - ממה לא לפחד?
« האם 'אתה יכול גם לתקן' זו אפשרות לתקן או חובה?

ג'ולי חיזור וייל - Julie Chizewer Weill

(מתוך: 'קריאת היהדות לשינוי חברתי', אתר reformjudaism.org)

העולם אינו כפי שהוא צריך להיות.

האמירה הזאת מהדהדת לנו כבני אדם מהוגנים המבחינים/ערים לכל חסרונות החברה שלנו – עוני, אלימות, מלחמות, אי-שוויון, גזענות, חולי, תאוות בצע, אי-צדק. אנו יודעים שזה נכון. אך האם אנחנו יודעים שהאמירה הזאת מבטאת את עצם מהותה של היהדות?

למעשה, ליהדות יש רגישות יתר לכל מה שלא תקין בעולם שלנו, והיא עסוקה בעיקר בתיקון שלו. הדבר כרוך בשינוי חברתי. תיקון עולם – להפוך את העולם למקום צודק יותר – הוא ציווי יהודי. היהדות מאמינה שלא רק שליחידים יש את היכולת ליזום שינוי, אלא שמוטלת עליהם חובה לעשות זאת. הרי הסיפור של תחילת העם היהודי, המסופר בתורה, הוא סיפור של שינוי: של הפיכת אנשים ספקנים, נודדים לכלל קהילה מגובשת, קדושה, וצודקת. (זהו אם כן הסיפור של התורה!)

עבור רבים, התביעה לשינוי חברתי היא אחד ההיבטים המרתקים ביהדות, כיוון שהיא אחת הדרכים המוחשיות ביותר להבנת הרלוונטיות של היהדות לחיים שלנו. היא נותנת לנו מטרה ברורה ותפקיד.

עלינו להפוך את העולם למה שהוא צריך להיות.

[...] אנחנו מדברים על בחינת בעיות, הבעת מחאה, חתימה על עצמות, הפגנות, בניית בתים, ריפוי מחלות, הבטחת טיפול רפואי, תמיכה ביצירת מקומות עבודה, תשלום שכר הוגן, צמצום הבזבז, קבלת פליטים בברכה, הרגעת נטיות אלימות, וכו'.

נשמע יותר מדי? אל תתייאש! כמובן ששום אדם יחיד אינו יכול לעשות הכל לבדו. אך כל אדם יכול למלא תפקיד!

ג'ולי חיזור וייל היא המתאמת לקידום מוסדי של הקהילות הצודקות של 'האיגוד ליהדות מתקדמת'.

שאלות לדיון

« עבור הכותבת 'תיקון עולם' היא הדרך לבטא את יהדותה. מדוע היא רוצה לעשות את זה? האם אופן ביטוי זה קשור לעובדה שהיא חיה בארצות הברית?

« אילו קשיים קיימת במחויבות לתיקון עולם? מה הפתרונות שהיא מציעה?

« האם ישנם רעיונות שהיא מעלה שגם אתם יכולים להצטרף אליהם?

« איזה שיר יותר מתאים לדבריה, 'אני ואתה' או 'אל תפחד'?

נספח למורה

מצ"ב מידע על התפתחות הפעילות היהודית סביב תיקון עולם. אפשר להוסיף שיעור נוסף בנושא, או להחליף את הלימוד הטקסטואלי של השירים בלימוד מתוך התמונות.

בשנות ה-60 של המאה ה-20 התנהל בארצות הברית מאבק לשוויון בין לבנים ושהורים. ד"ר מרטין לותר קינג הוביל את המחאה. רבנים וקהילות יהודיות השתתפו במאבק, ולקחו חלק במצעדים, בהפגנות. חלקם אף נענשו ונאסרו על חלקם במחאה.

באותם ימים החל מאבק יהודי למען צדק חברתי תחת הכותרת הכוללת 'תיקון עולם'. הקו שהנחה את מאבק הקהילה היהודית בארה"ב היה השגת תיקון עולם באמצעות שאיפה ומאמץ להשיג צדק, חירות ושוויון. רעיון 'תיקון עולם' החל ביהדות ארה"ב וכיום נפוץ בעולם היהודי כולו.

ארכיון הנשים היהודיות "קבוצת איגוד הקהילות האמריקאיות היהודיות"

[Jewish Women's Archive. "Union of American Hebrew Congregations Group."](#)
(Viewed on August 17, 2022)

נציגי הקהילה היהודית בהפגנה למען שוויון בארצות הברית 1964-1968.

שאלות לדין

- « התבוננו בתמונות: אילו סמלים יהודיים בחרו המפגינים לבטא?
- « מדוע לדעתכם/ בחרו להבליט את הזהות היהודית שלהם?
- « אילו ערכים בחרו לקדם בהשתתפות שלהם במחאה? האם הצליחו לתקן את העולם?